

תוכן עניינים

3.....	מבוא	
4.....	1. אידיאולוגיות כלכליות	
4.....	1.1 קפיטליזם	
5.....	1.2 סוציאליזם	
5.....	1.3 קומוניזם	
7.....	1.4 פשיזם	
8.....	1.5 ליברליזם	
9.....	2. זרמים בפילוסופיית המדע	
9.....	2.1 פוזיטיביזם (אמפיריזם) לוגי של המפל	
9.....	2.2 המודל של פופר	
9.....	2.3 המודל של קון	
10.....	3. השתקפות זרמים בפילוסופיית המדע באידיאולוגיות כלכליות שונות	
10.....	3.1 המפל	
10.....	3.2 פופר	
10.....	3.3 קון	
12.....	רשימת מקורות	

מבוא

אידיאולוגיה כלכלית מבדילה את עצמה מהתיאוריה הכלכלית בהיותה נורמטיבית ולא רק מסבירה בגישה. אידיאולוגיות כלכליות מבטאות נקודות מבט על הדרך בה כלכלה צריכה להתנהל ולאיזה מטרה, ואילו מטרתן של תיאוריות כלכליות היא ליצור מודלים מדויקים כדי לתאר את אופן פעולתה של כלכלה כיום. עם זאת, השניים קשורים זה בזה, שכן האידיאולוגיה הכלכלית העומדת בבסיסה משפיעה על המתודולוגיה והתיאוריה הנהוגה הלכה למעשה. באופן זה נבנית מערכת כלכלית סדורה וכוללנית. מערכות כלכליות הן ענף הכלכלה הבוחן את השיטות והמוסדות שבאמצעותן קובעות חברות את הבעלות, הכיוון והקצאת המשאבים הכלכליים. מערכת כלכלית של חברה היא יחידת הניתוח (Benabou, 2008).

בין המערכות העכשוויות בקצוות השונים של הספקטרום הארגוני נמצאות מערכות סוציאליסטיות ומערכות קפיטליסטיות, בהן מרבית הייצור מתרחש בהתאמה במפעלים ממשלתיים ופרטיים. בין לבין נמצאות כלכלות מעורבות. נדבך שכיח הוא אינטראקציה של השפעות כלכליות ופוליטיות, המתוארות באופן כללי ככלכלה פוליטית. מערכות כלכליות השוואתיות בוחנות את הביצועים וההתנהגות היחסית של כלכלות או מערכות שונות. אולם, במעלך המאה הקודמת היו נפוצים סגנונות משטרים טוטליטאריים אשר אחזו בתפיסות כלכליות פוליטיות שונות (Frankel Stein & Wei, 1997), אודותם נפרט בהמשך. עבודה זו מבקשת לעמוד על הדומה ושונה בין אידיאולוגיות כלכליות שונות דבר השקפת המקום והזמן בו עיצב את המשטר הכלכלי, כמו גם הרציונל ותפיסת המציאות שעומדים מאחורי כל אחת מהאידיאולוגיות השונות.

1. אידיאולוגיות כלכליות

1.1 קפיטליזם

קפיטליזם היא מערכת כלכלית המבוססת על בעלות פרטית על אמצעי הייצור והפעלתם למטרות רווח. מאפיינים מרכזיים בקפיטליזם כוללים רכוש פרטי, צבירת הון, עבודות שכר, החלפה מרצון, מערכת מחירים ושווקים תחרותיים. בכלכלת שוק קפיטליסטית, קבלת ההחלטות והשקעות נקבעות על ידי כל בעל יכולת עושר, רכוש או ייצור בשוק הפיננסי והשוק ההון, ואילו המחירים והתפלגות הסחורות והשירותים נקבעים בעיקר על ידי תחרות בשוק הסחורות והשירותים (Gregory & Stuart, 2013).

המונח "קפיטליסט", כלומר בעל הון, מופיע מוקדם יותר למונח "קפיטליזם" ומתוארך לאמצע המאה ה-17. "קפיטליזם" נגזר מהון, שהתפתח מהבירה, מילה לטינית מאוחרת המבוססת על קפוט, שמשמעותה "ראש". ניתן לייחס את הקפיטליזם בצורתו המודרנית להופעת הקפיטליזם האגררי והמרקנטיליזם בראשית הרנסנס, במדינות עיר כמו פירנצה. הון קיים בתחילת דרכו בקנה מידה קטן במשך מאות שנים בצורה של פעילויות סוחר, השכרה והלוואות, ולעתים כתעשייה בקנה מידה קטן עם קצת עבודה בשכר (רנד וכהן, 2017).

כלכלנים, כלכלנים פוליטיים, סוציולוגים והיסטוריונים אימצו פרספקטיבות שונות בניתוחים שלהם על הקפיטליזם והכירו בצורות שונות שלה בפועל. אלה כוללים קפיטליזם שוק חופשי, קפיטליזם רווחה וקפיטליזם ממלכתי. צורות שונות של קפיטליזם כוללות דרגות שונות של שווקים חופשיים, בעלות ציבורית, מכשולים לתחרות חופשית ומדיניות חברתית המוענקה על ידי המדינה. מידת התחרות בשווקים, תפקיד ההתערבות והרגולציה והיקף הבעלות על המדינה משתנים על פני מודלים שונים של קפיטליזם. מרבית הכלכלות הקפיטליסטיות הקיימות הן כלכלות מעורבות המשלבות אלמנטים של שווקים חופשיים עם התערבות מדינה ובמקרים מסוימים תכנון כלכלי (Stilwell, 2011).

כלכלות שוק התקיימו תחת צורות ממשל רבות ובזמנים שונים, מקומות ותרבויות שונות. חברות קפיטליסטיות מודרניות - המסומנות על ידי אוניברסליזציה של יחסים חברתיים מבוססי כסף, מעמד עובדים קבוע וגידול באופן עקבי, שחייב לעבוד בשכר, ומעמד קפיטליסטי שבבעלותו אמצעי הייצור - התפתחו במערב אירופה בתהליך אשר הוביל למהפכה התעשייתית. מערכות קפיטליסטיות בדרגות שונות של התערבות ממשלתית ישירה הפכו מאז לדומיננטיות בעולם המערבי וממשיכות להתפשט. עם הזמן מדינות קפיטליסטיות חוו צמיחה כלכלית עקבית ועלייה ברמת החיים (רנד וכהן, 2017).

מבקרי הקפיטליזם טוענים כי הוא מקים את הכוח בידי מעמד מיעוט קפיטליסטי הקיים באמצעות ניצול מעמד הפועלים ברובם ועבודתם; זה מתעדף רווח על פני טובת החברה, משאבי הטבע והסביבה וכן מקדם אי שוויון, שחיתות וחוסר יציבות כלכלית. התומכים טוענים שהיא מספקת מוצרים וחדשנות טובים יותר באמצעות תחרות, מפזרת עושר לכל האנשים היצרנים, מקדמת פלורליזם וביזור כוח, יוצרת צמיחה כלכלית חזקה ומניבה פריון ושגשוג שמועילים מאוד לחברה (רוחם, 2013).